

Job

Dura

Prijs 2004

Water als geld

JOB DURA FONDS

Ter gelegenheid van het 140-jarig bestaan van de Dura Bouwgroep, thans de Dura Vermeer Groep, werd in december 1994 samen met de familie Dura de stichting 'Job Dura Fonds' opgericht. De stichting zet zich in voor de behartiging van algemeen maatschappelijke culturele en wetenschappelijke belangen op het gebied van de gebouwde omgeving, gericht bij voorkeur op de stad Rotterdam en directe omgeving.

Om dit doel te bereiken kent het bestuur van de stichting subsidies toe aan projecten die aansluiten bij de statuten van de stichting en wordt één maal per twee jaar de Job Dura Prijs uitgereikt aan een persoon of instelling die zich op dit gebied verdienstelijk heeft gemaakt.

HET BESTUUR VAN DE STICHTING

- de heer D.J.M. Dura
- de heer drs. J. Dura
- mevrouw M. Kats – Dura
- de heer J.S.C. Schoufour
- de heer prof. drs. R. den Dunnen
- de heer mr. F.W.R. Evers
- de heer prof. ir. J.M. Schrijnen
- mevrouw ir. K. Laglas

JOB DURA PRIJS

Het thema van de Job Dura Prijs wordt elke twee jaar vastgesteld door het bestuur van de stichting. Om de prijs ook echt van betekenis te laten zijn, wordt voor het thema gezocht binnen de actualiteit van de gebouwde omgeving in de regio Rotterdam. Het zal dus over lange tijd mogelijk zijn aan de hand van de serie Job Dura prijzen te zien welke vraagstukken of aandachtspunten in deze regio door de jaren heen speelden. De algemene criteria die voor elke prijs worden gehanteerd, bepalen dat het een gerealiseerd project binnen het gebied van Groot-Rotterdam moet zijn en niet ouder dan zes/zeven jaar. De winnaar krijgt een kunstobject dat speciaal voor de stichting is ontworpen door Bruno Ninaber van Eijben en een geldbedrag van € 32.500 'te besteden aan iets blijvends'.

DE JURY

- Marijke Augusteijn-Esser
- Frans Evers
- Jet Manrho
- Han Meyer
- Frans Tielrooij
- Jan Willem Vader
- Chris Zevenbergen

**Job
Dura
Prijs 2004**
Water als geld

THEMA 2004 - WATER ALS GELD

De waterproblematiek staat nationaal en internationaal hoog op de agenda. Zeespiegelstijging, meer rivierwater, bodemdaling, meer regenwater in de winter en droogte in de zomer vragen om ruimtelijke aanpassingen en een cultuuromslag in ons waterbeheer. De 'Raad voor het landelijk gebied' heeft een aantal jaren geleden in een advies aangegeven dat we moeten leren dat water geld is, zowel in termen van kosten als van opbrengsten. We wonen immers in een land dat aan het water is onttrokken en toch doen we met de voordelen daarvan veel te weinig. We bevechten de wateroverlast, we bestrijden de droogte, maar we miskennen de kansen die onze specifieke situatie biedt om aantrekkelijk te wonen. Bovendien laten we ten behoeve van een zwaar gesubsidieerde agrarische productie een onnatuurlijk peilbeheer de biodiversiteit in ons land op grove wijze aantasten. Omdat we zo vele jaren op deze manier met ons land zijn omgegaan is de cultuuromslag moeilijk, er is nog steeds te weinig politiek en maatschappelijk draagvlak. De Job Dura Prijs richt zich niet alleen op ruimtelijke oplossingen voor de problemen en op kansen die omgaan met water ons biedt, maar juist ook op initiatieven die de zeer noodzakelijke cultuuromslag steunen. Een positieve kijk op het water, water vooral zien als Nederlandse kwaliteit, een

realistische zienswijze om met het water te leven, water als bijdrage aan ons woon- en leefmilieu, water als iets kostbaars, dierbaars, dat wil de Job Dura Prijs belonen.

JURY

De jury heeft als vaste voorzitter Frans Evers en wordt elke keer opnieuw samengesteld met experts binnen het betreffende thema en de winnaar van de vorige prijs. Voor deze keer zijn vijf juryleden gevraagd die specialisten zijn binnen bestuur, bedrijfsleven en onderzoek. Chris Zevenbergen is directeur van Dura Vermeer Business Development, een onderzoekende tak van het bouwbedrijf dat zich richt op o.a. de ontwikkeling van innovatieve concepten van waterneutraal en -resistent bouwen. Frans Tielrooij is zelfstandig adviseur op het terrein van de ruimtelijke ordening en waterzaken voor bedrijven en overheden, oud gedeputeerde van de Provincie Noord-Holland en voormalig voorzitter van de commissie Waterbeheer in de 21ste eeuw. Jan Willem Vader is zelfstandig adviseur stedelijke ontwikkeling en voormalig districtschef Centrum van Stadsontwikkeling Rotterdam, projectleider Rotterdam-Waterstad en hoofd vrijetijdseconomie van het Ontwikkelings Bedrijf Rotterdam. Han Meyer is hoogleraar stedenbouwkundig ontwerpen aan de TU in Delft en specifiek gericht op de

relatie tussen stedenbouw en water tot uitdrukking komend in zijn proefschrift *De stad en de haven*. Tevens jurylid voor deze prijs is Marijke Augusteijn-Esser, voormalig lid van de Tweede Kamer. Hier hield ze zich bezig met natuurbeheer, energiebeleid, visserij, natte waterstaat en dierenwelzijn. In de periode december 1995-oktober 1996 was ze lid van de tijdelijke commissie klimaatverandering. Ten slotte is de winnaar van de vorige prijs Bouwen voor de jeugd (2002), Jet Manrho, lid van de jury. Zij is initiatiefneemster van Kinderkunsthal en directeur Uitgeverij Autoped.

REALITEIT VAN HET THEMA

In principe heeft water al jarenlang een brede maatschappelijke betekenis voor natuur, recreatie, landbouw, wonen en stedelijke ontwikkeling, maar werd daarbij vaak in termen van bedreiging en overlast gezien. Nu pas krijgt water ook daadwerkelijk een positieve rol toebedeeld - zij het stap voor stap. De ontwikkeling van het nieuwe waterbeleid vertoont grote parallellen met het algemene milieubeleid, hiervoor is in het verleden de term 'omdenken' geïntroduceerd. Bij de grotere bedrijven is milieu inmiddels een vanzelfsprekend aandachtspunt en een vast onderdeel van de bedrijfsstrategie. Dit is niet alleen te danken aan normen en wetten, maar vooral ook aan het verinnerlijken

van de zorg voor het milieu bij alle betrokkenen. Wat impliceert: het motiveren van mensen en het geven van ondersteuning in hun duurzame gedrag. Het nieuwe waterbeleid bevindt zich nog aan het begin van deze ontwikkeling, en dat is in de zoektocht naar projecten voor de Job Dura Prijs duidelijk geworden.

Om een goed beeld te krijgen van de stand van zaken in de regio Rotterdam is gesproken met een groot aantal mensen uit het bestuur, ontwerpers en architectuurhistorici en zijn er oproepen gedaan via Archined.

Uit de gesprekken is gebleken dat de wateropgave in Rotterdam eigenlijk pas vrij kort serieus op de agenda staat. De meeste plannen die in deze prille fase zijn ontwikkeld zijn de gemeentelijke waterplannen, waarin gemeenten en deelgemeenten in samenwerking met de waterschappen het toekomstige waterbeleid verkennen en uitzetten. Deze plannen krijgen in de toekomst een ruimtelijke uitwerking, maar eerst is het hoogst noodzakelijk de bestuurlijke organisatie van de waterproblematiek op orde te krijgen.

De motivatie voor dit onderwerp vanuit de vakwereld was opvallend groot. Veel architecten hebben gereageerd op

de oproep, niet met een bestaand project, maar met het enthousiasme voor dit thema een project op te zetten. Het is een hip en hot item waarin veel ruimte voor nieuwe ideeën of innovatieve plannen is. Het meest sprekende voorbeeld dat in de zoektocht naar voren kwam is het Parkhuis Cool (LovfersVanBergenKolpa), een toren in de binnenstad die het eigen opgevangen regenwater inzet om er functioneel en esthetisch in het gebouw gebruik van te maken. Voor dit project (dat nog op de tekentafel ligt) is het thema van deze Job Dura Prijs eigenlijk twee jaar te vroeg. Dit komt eveneens tot uitdrukking door de lengte van de longlist waaruit een shortlist is samengesteld die representatief is voor de verschillende opgaven/uitwerkingen van de wateropgave. Niet één project is in het bezit van de gewenste combinatie van kwaliteiten: goed en innovatief ontwerp, uitvoering en onderhoud, goed gebruik en beheer. Wel representeert de shortlist in haar geheel een voorzichtige ontwikkeling tot een nieuw gezichtspunt, een kanteling in het denken over waterbeheer. De voorwaarden voor de prijs zijn vanwege het schaarse aanbod versoepeld en projecten waarvan de realisatie is begonnen komen eveneens in aanmerking.

LONGLIST

- Nesselande Rotterdam-Alexander
- Bergse Plassen Hillegersberg-Schiebroek
- Singelplan Rotterdam
- Hoogvliet herstructurering
- Zuiderpark Charlois
- Waterplan Rotterdam
- Het Muizengaatje Kralingen-Crooswijk
- Het Ruigeplaatbos Hoogvliet
- De Paddenpoelen in het Kralingse Bos
- Koedoodzone Barendrecht
- Nieuwe Plantage Singel Kralingen-Crooswijk
- Waterplan Ridderkerk

Job
Dura
Prijs 2004
Water als geld

ZUIDERPARK

De winnaar van de Job Dura Prijs 2004, het project Zuiderpark! is unaniem door de jury aangewezen omdat het nieuwe watersysteem een cruciale rol speelt voor de kwaliteitsverbetering van het park. Bovendien betreft het een park in een relatief 'arm' stadsdeel waar veel mensen wonen en weinig ruimte is om te leven en te beleven. Verwacht mag worden dat van de herontwikkeling van het park een positieve impuls uitgaat op de omliggende stedelijke gebieden. Het Zuiderpark is oorspronkelijk aangelegd als volkspark, maar werd veel te weinig gebruikt terwijl het 225 hectare groot is. Door het nieuwe ontwerp wordt het Zuiderpark omgevormd tot 'Wereldpark op Zuid' waarin de sportcomplexen, het watersysteem, complexen van volkstuinverenigingen, paden, bruggen en speelmogelijkheden het park aantrekkelijker maken voor omwonenden en voor de hele stad. Het totale wateroppervlakte in het Zuiderpark wordt met veertien hectaren vergroot omdat het water belangrijk is voor de beleving van het park, voor de ontwikkeling van de natuur, voor de recreatie, voor de waterberging en voor de herstructurering van de groene long van het dichtbevolkte Rotterdam-Zuid. De waterpartijen begeleiden de wandelaars langs speelplekken, tuinen en avonturenheuvel richting de Waalhaven, het grootste haven-

bekken ter wereld, en kunnen in de winter en zomer op verschillende recreatieve manieren worden gebruikt. In de zomer is het goed vissen en kanoën en in de winter kan er worden geschaatst. De waterkwaliteit wordt gewaarborgd door een zuiveringssysteem van rietvelden en door de aanleg van buffers.

De herinrichting van het Zuiderpark staat in de eerste plaats ten dienste van de dichtbevolkte omliggende wijken die een tekort hebben aan prettige buitenruimte. Het wateroppervlak lost niet alleen de problematiek van de waterberging van de wijk Charlois op, maar ook een deel van IJsselmonde. Een belangrijke keuze is de waterberging- en waterkwaliteitsopgave niet te financieren door hier wonen aan het water te realiseren, dus de kosten-baten op elkaar af te stemmen, maar de baten van het water als een sociale waarde te zien en het water toegankelijk te maken voor iedereen. Het gebruiken van de wateropgave ter verbetering van de leefomstandigheden van Rotterdam-Zuid is het aspect van dit project dat de jury met grote waardering naar voren wil schuiven. De jury pleit er voor om ook de volgende (eind-) fase van het project daadwerkelijk en integraal te realiseren.

OPDRACHT: Project team Zuiderpark, Gemeente Rotterdam PARKONTWERP: Annemieke Fontein, Mascha Onderwater (dS+V), i.s.m. Ank Bleeker, Hank van Tilborg en Christian Zalm WATERSYSTEEM: Gemeentewerken Rotterdam, Daniel Goedbloed, Waterschap Hollandse Delta, John Jacobs i.s.m. DHV.

HERSTRUCTURERING HOOGVLIET

In de periode tot 2010 wordt een aantal wijken van de naoorlogse satellietstad Hoogvliet geherstructureerd. De verouderde woningvoorraad vraagt om een transformatie naar nieuwe groene woonmilieus met eigentijdse woningtypen. De herstructureringsopgave wordt gekoppeld aan de verbetering van waterkwaliteit en waterberging. Het nieuwe Waterplan Hoogvliet schrijft 7,5% van het totale grondgebied als oppervlaktewater voor, er moeten minimaal 25% van de oevers natuurvriendelijk worden ingericht. De hemelwaterafvoeren worden voor 60% afgekoppeld van het (vuile) rioolwaterstelsel en het (schone) hemelwater wordt via het oppervlaktewater gereinigd en afgevoerd.

Dit betekent dat water een groot aandeel in het nieuwe stadsbeeld zal krijgen en dat het ook schoon water zal zijn. Verschillende vormen van wonen aan het water en recreatief gebruik zal een belangrijke bijdrage leveren aan het gewenste woonmilieu. De herstructurering van Hoogvliet is voorbeeldig in het omzetten van een lastige wateropgave in een positieve input als drager van de stedenbouwkundige structuur en ter verbetering van de woonkwaliteit.

NESSELANDE

In de VINEX wijk Nesselande zijn in het stedenbouwkundig ontwerp en de omgang met water verschillende manieren te zien die een voorbeeld kunnen zijn voor toekomstig waterbeheer. Ten eerste is met het stedenbouwkundig ontwerp van de wijk rekening gehouden met de wetten van het water en tegelijkertijd is het water ingezet voor een hoogwaardig woonmilieu. Het water stroomt van schoon naar vuil en wordt op verschillende plekken gezuiverd door rietoevers. Voor de waterdieren zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd. De wijk maakt deel uit van twee peilniveaus waardoor naar twee kanten de mogelijkheid bestaat om water af te wentelen of te bergen.

Het aandeel water in de wijk is procentueel zeer hoog en vergroot zich doordat de Zevenhuizerplas dient als zandwininput voor de aanleg van de wijk. De plas zal ingericht worden als recreatie- en woonplas maar voor een deel ook ten behoeve van natuurontwikkeling worden bestemd. Op deze manier wordt de oorspronkelijke landelijke omgeving op een andere manier in het nieuwe gebruik van het gebied ingebracht en is het wonen in Nesselande ook echt landelijk. Ten slotte is het leerelement van dit project een voorbeeld voor andere nieuwe wijken die gebouwd worden in een kostbaar en kwetsbaar watersysteem.

Door het stellen van vijf regels ter bescherming van de waterkwaliteit dragen de bewoners hun eigen steentje bij aan een goed waterbeheer. Zo wordt de verantwoordelijkheid van goed waterbeheer doorgegeven en een bewustwording bij de burgers losgemaakt die in de toekomst van vitaal belang in het waterbeheer zal zijn.

SINGELPLAN

Het Singelplan is een ruimtelijke resultante van het gemeentelijk Waterplan en omvat het aanpassen van de singels van Rotterdam aan de eisen van deze tijd. De binnenstedelijke singels maken deel uit van het Waterproject 1854 ontworpen door Willem Nicolaas Rose (1801-1877), een zeer innovatief project dat vier doelen diende: verbeteren van het binnenstedelijke water, verlagen van het grondwater om de stad te kunnen uitbreiden, een wandeling om de stad en een woonmilieu voor de rijkere burgers. Deze historische waterstructuur is nog steeds een belangrijk tracé van openbare ruimte en functioneert als overloop van het riool.

Het Singelplan is opgezet om de singels in de oude glorie te herstellen en om de kwaliteit van het singelwater en de inrichting van het watersysteem te verbeteren. Om dit te realiseren is een verbond gesloten tussen de wereld van buitenruimte ontwerp en die van waterbeheer. Door op geschikte plaatsen natuurvriendelijke oevers aan te leggen en de houten beschoeiing te vervangen door water- en oeverplanten wordt niet alleen een aantrekkelijker aanzien van de singels (verhogen van de belevingswaarde) gerealiseerd, maar ook een krachtiger watersysteem.

De singels functioneren op dit moment nog als noodoverloop van het riool. In de toekomst zal in Rotterdam een gescheiden rioolsysteem aangelegd worden waarin het schonere hemelwater niet het riool ingaat en zo een einde komt aan deze overstort.

De singels van Rotterdam zijn representatief voor het combineren van het herinrichten van openbare ruimte met het verbeteren van de waterkwaliteit in een hoogstedelijke omgeving. De aanleg van de singels in 1854 was zeer innovatief en het herontdekken van deze kwaliteiten is eveneens prijzenswaardig. Het realiseren van een hoogwaardige stedelijke kwaliteit door de herwaardering en verbetering van de Rotterdamse singels beschouwt de jury als een voorbeeldige aanpak van waterbeheer die waardering verdient.

BERGSE PLASSEN

Deze nominatie is de meest letterlijke verbeelding van thema **Water als geld** door een kwaliteitsimpuls van de 'gouden rand' van Rotterdam. Het plassen gebied van Hillegersberg is een hoogwaardig woonmilieu waarin ook stedelijke bovenwijkse voorzieningen zoals het Plaswijck-park, Lommerijk, het winkelcentrum aan de Weissenbruchlaan en enkele restaurants op een vanzelfsprekende en voorbeeldige manier zijn geïntegreerd. Op en aan de Bergse Plassen wordt door de buurt en het naastgelegen Schiebroek graag aan watersport gedaan. Op de eilanden in de plassen zijn kleine recreatiewoningen gebouwd die alleen per boot bereikbaar zijn.

De kwaliteit van het wonen en recreëren aan de Bergse Plassen is met de ingrijpende verbetering van de waterkwaliteit gelijk opgegaan. Het is gerealiseerd dank zij hoogstaand technisch vernuft in de waterbouw. Na het baggeren is een zandlaag op de bodem van de plassen aangebracht waardoor vervuiling wordt ingesloten. Een prettige bijkomstigheid van deze zandlaag is dat door het gewicht de onderliggende sliblaag is ingeklonken en de plas er dieper door is geworden. Door de aanleg van riolering naar de recreatiewoningen op de eilanden wordt ook directe vervuiling van het water voorkomen.

Het verschoonde water laat meer licht toe wat de biodiversiteit van de plassen ten goede komt. Zo er eerst alleen brasem zwom, is er nu een grote diversiteit aan vissoorten.

Het project is representatief voor een goede samenwerking tussen het Hoogheemraadschap van Schieland en de deelgemeente Hillegersberg-Schiebroek waar met behulp van een waterkwaliteitsverbetering eveneens een verbetering van de leef- en recreatieomgeving tot stand is gebracht. De jury pleit er bij de deelgemeente sterk voor om het gemengde karakter te behouden: een hoogwaardig recreatief stedelijk woongebied met daarin opgenomen bovenwijkse voorzieningen.

Job Dura Prijs 2004

Water als geld

COLOFON

ONDERZOEK Fransje Hooimeijer FOTOGRAFIE Pedro Maia Goncalves GRAFISCH ONTWERP Minke
Themans LITHOGRAFIE Marc Gijzen DRUK Drukkerij G.B. 't Hoof by STICHTING JOB DURA FONDS
Postbus 21611, 3001 AP Rotterdam Telefoon: 010 2823131 www.jobdurafonds.nl